

Fediaieva V.L., Fediaieva M.S.

MODERN APPROACHES TO TRAINING OF MANAGERIAL PERSONNEL
ACCORDING TO THE MASTER'S PROGRAM «MANAGEMENT
BY TEACHING ESTABLISHMENT (ACCORDING TO TYPE)»

The article is devoted to observing of problem of managers' training for educational sector grounding on master's programs at higher educational establishments and institutions of postgraduate education in the conditions of decentralization of power and in the process of reforming of educational sector. Modern trends, forms, methods of organization of educational process according to master's program «Management by teaching establishment (according to type)» are shown. The authors focus their attention on such kind of methods, as modeling (demonstrative, subject-mathematical (schematic), logical-semantic (descriptive)). It is done the analysis of specific situations, comparative analysis, and historical retrospection. Leading conditions that affect of this process include: type, structure, contingent of future managers, programs, using of modern informational technologies, combination of theoretical and practical courses, recognition of importance of a regional approach, curriculum, built on the principles of continuity, cooperation and co-creation. Also this article describes the issues of problem situations in administrative practice that require taking of relevant decision. The authors determine that the problem situation can be used as research method, evaluation method, method of analysis, study method. Special attention is paid to solving such important issues in managers training as use of acquired knowledge in future practice and usage of situational knowledge, directed to solving concrete situation.

Keywords: master program, managerial decision, educational management, modeling, analysis of problem situation.

УДК 378:371.11

Корольова І. І.*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

У статті висвітлено, що компетентнісний підхід забезпечує можливості вирішення професійних проблем, сприяє виявленню особистісно-діяльнісного характеру в освіті зі збереженням її традиційної фундаментальності та універсальності. Розкрито його специфіку, яка виявляється у спрямованості освітнього процесу на формування й розвиток ключових (базових) і предметних компетентностей особистості. Визначено, що впровадження такого підходу в практику вищої школи буде успішним за умов здійснення таких заходів, як визначення цілей навчання відповідно до вимог сучасності; оптимізація змісту освіти; розроблення інструментарію моніторингу якості компетентнісно орієнтованого освітнього процесу та ін.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна підготовка, компетентність, компетенції.

Інтеграційні та трансформаційні процеси, що відбуваються в суспільному житті, впливають на якість функціонування всіх його галузей, зокрема й освіти. Оновлення національної системи вищої освіти передбачає розв'язання складного завдання професійної підготовки майбутніх фахівців, які здатні до успішної життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Одним із перспективних шляхів вирішення цього завдання, на переконання як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, є реалізація основних положень компетентнісного підходу. Питання реформування та модернізації національної системи освіти на засадах компетентнісного підходу висвітлено в науковому доробку вчених і практиків.

© Корольова І. І.

Тому метою статті є аналіз результатів пошуків науковців з питань шляхів реалізації компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти.

Аналіз діяльності вищих навчальних закладів, наукових праць (Н. Бібік, В. Болотов, І. Єрмакова, Е. Зеєр, Н. Маркова, О. Овчарук, Г. Онкович, О. Петров, О. Пометун, Д. Равен, О. Савченко, В. Серіков, Г. Селевко, І. Соколова, Л. Сохонь, О. Хуторський, В. Шадріков та ін.) засвідчує, що саме компетентнісно орієнтований підхід, який не зводиться лише до знаннево орієнтованого компоненту, формує ґрунтовний досвід вирішення проблем професійної підготовки, виконання низки специфічних функцій, соціальних ролей, визначає зміну предметно-центрованої системи освіти на особистісно-діяльнісну та водночас не руйнує її традиційної фундаментальності й універсальності; розкриває специфічність компетентнісного підходу в освіті порівняно з іншими підходами (аксіологічним, культурологічним, особистісно орієнтованим та ін.), яка виявляється у спрямованості освітнього процесу на формування й розвиток ключових (базових) і предметних компетентностей особистості. Окреслене питання є актуальним і потребує вивчення.

Зважаючи на зазначене, на сучасному етапі засадами формування змісту освіти є компетентнісний підхід як один зі шляхів інтеграції до світового освітнього простору. На думку науковців, саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватися в сучасному суспільстві, інформаційному просторі, динамічно змінному ринку праці, подальшому здобутті освіти, що сприятиме формуванню творчої особистості, здатної до саморозвитку. При цьому вони наголошують, що компетентність є результативно діяльнісною характеристикою освіти; сукупністю взаємопов'язаних компонентів (когнітивного, операційно-технологічного, мотиваційного, етичного, соціального та поведінкового); здатністю ефективно й творчо застосовувати знання та вміння в міжособистісних відносинах – ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях [6, с. 16-25].

Певна узгодженість із такою інтерпретацією спостерігається в позиції, якої дотримується І. Зимня, визначаючи компетентність як «інтегральну якість особистості, що характеризує її прагнення та здатність (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості тощо) для успішної діяльності у певній галузі» [5, с. 47].

Ураховуючи зазначене, ми погоджуємося з думкою О. Вихоревої щодо розуміння компетентності як «сукупності особистісних якостей (знання, уміння, навички, ціннісно-змістові орієнтації), які обумовлені досвідом діяльності та забезпечують ефективність самостійної діяльності», а компетенцію – «як форму висунення нормативних вимог до результатів освітньої практики з позиції особистісних якостей тих, хто навчається» [3, с. 71].

Водночас компетентнісний підхід визначає цілі та зміст освіти і, враховуючи зазначене, А. Хуторський підкреслює, що компетентнісний підхід – «це підхід, що акцентує увагу на результаті освіти, при чому результатом освіти стає не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях» [7, с. 62].

Отже, у визначенні категорії «компетентність» учені спираються на поняття «здатність», або «готовність», підкреслюючи специфічне вираження її діяльнісного характеру, який на думку багатьох дослідників, зумовлюється особистісними якостями суб'єкта освітнього процесу.

Як зазначає Н. Бібік, компетентності мають охоплювати такі якості людини, що дозволяють їй інтегруватись у широкий світовий соціокультурний контекст: усвідомлення багатозначності позицій і поглядів на те чи інше явище; бачення внутрішньої альтернативності рішень (урахування плюсів і мінусів) будь-якої діяльності; установка на співпрацю та діалог, уміння організувати спільну діяльність; уміння

користуватись інформацією; розуміння унікальності культур, поглядів, звичаїв; навчання співпраці та діалогу на рівні взаємодії окремих людей, носіїв різних поглядів і культур; вироблення психології ненасилля, уявлень про політичні, соціальні права та свободи людини [6, с. 49].

Заслуговує на увагу позиція В. Болотова, В. Серикова щодо характеристики компетентнісного підходу як сукупності конкретних знань і навичок, здібностей, готовності до пізнання, оцінки підготовленості певного освітньо-кваліфікаційного рівня до професійної діяльності на основі наявності визначених компетенцій [1, с. 5]. Отже, ураховуючи таку думку, основними складниками компетентнісного підходу, що ґрунтовно розкривають його сутність, є компетенції, компетентності, професійна компетентність. Ці категорії є похідними від слова *компетентний* (від лат. *competo, competens* – «досягати, відповідати, підходити»), тобто такий, що «має достатні (ґрунтовні) знання в якій-небудь галузі; з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; має певні повноваження, повноправний, повновладний» [2, с. 560].

Інтегративні та складнокомпонентні поняття «компетентність» і «компетенція» застосовуються для характеристики якості підготовки і діяльності фахівців. Проте, незважаючи на аналогію у їх структурі, ці поняття не є тотожними.

Таким чином, аналіз наукових джерел (дисертацій, методичних посібників, монографій, статей, словників та ін.) щодо тлумачення та використання поняття «компетенція» дозволяє виявити та характеризувати його освітній результат. Адже *компетенція* (від лат. *competentia* – «пристосованість до справи») визначається вимогами, які висуваються до освітньої підготовки, зокрема професійної, сукупності знань, способів діяльності, коло повноважень, досвіду, якостей особистості, тобто це складна, інтегральна, багатоаспектна якість особистості. А «*компетентність*» (від лат. *competens* – «здібний») трактується як якість, що сформована та сприяє виявленню набутих знань і відповідних умінь, навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння нею певними компетенціями і здатністю їх застосовувати у відповідних професійних ситуаціях.

Науковці В. Болотов, В. Сериков ширше інтерпретують поняття *компетентність*, вказуючи також, що це спосіб існування знань, умінь, освіченості, який сприяє особистісній самореалізації, знаходження свого місця у світі, унаслідок чого освіта постає як високомотивована й особистісно орієнтована і забезпечує максимальну витребуваність особистісного потенціалу, визнання особистості іншими, усвідомлення нею самою власної значущості [1, с. 8]. На переконання М. Чошанова, це постійне оновлення знань, оволодіння новою інформацією для успішного вирішення професійних завдань у певний час і умовах, тобто «компетентність = мобільність знань + гнучкість методу + критичність мислення» [8, с. 6].

У системі професійної освіти набуває значної реалізації компетентнісний підхід. Так, на думку Л. Жогло, компетентнісний підхід визначає найважливіші вимоги до сучасного фахівця освіти, зокрема менеджера освітньої галузі:

1) сучасний фахівець для вирішення професійних завдань має володіти не тільки фундаментальними, ґрунтовними знаннями, але й уміти їх самостійно набувати та використовувати в різних ситуаціях під час виконання завдань професійної діяльності;

2) педагог мусить уміти працювати не тільки як індивідуальний суб'єкт, але й як колективний суб'єкт діяльності, для чого йому доцільно постійно вдосконалювати корпоративну культуру, захищаючи та відстоюючи не тільки свій імідж, але й як рівноправного суб'єкта корпорації;

3) сучасний фахівець (педагог) повинен швидко, активно, мобільно засвоювати нові технології та здійснювати рефлексію стосовно їх ефективності і доцільності в тій чи іншій професійній ситуації;

4) сучасний педагог має «відточувати» навички самоосвіти, до того ж не як «обов'язкову реакцію» на вимоги професійної підготовки, а як природну реакцію суб'єкта самостійних дій, виявляючи під час цього процесу певну санкціоновану активність, мобільність і відповідальність. Також для розв'язання суб'єктом тієї чи іншої ситуації йому необхідно вміти мобільно здійснювати пошук інформації, вилучати та переносити її для ефективного виконання тих чи інших професійних завдань;

5) сучасний педагог повинен мати здатність до дослідницької діяльності в життєво важливій «буденності», виявляти креативність як основу творчості;

6) сучасний фахівець мусить уміти реалізовувати інноваційні моделі професійної діяльності, технології їх використання відповідно до професійної ситуації та потреб колективу [4].

Під час реалізації компетентнісного підходу, з урахуванням вимог до особистості фахівця, його підготовки, на переконання вченого, доцільно враховувати умови, які включають низку вимог щодо здійснення компетентнісно орієнтованого освітнього процесу в організаційному, технологічному, діяльнісному, соціально-психологічному аспектах, а саме: чітке виділення стратегічних перспектив розвитку професійної освіти студента як суб'єкта діяльності на всіх рівнях та узгодження довготривалих, середньотривалих і короткотривалих цілей і завдань освіти та виховання; визначення основних підходів до професійної освіти майбутнього фахівця як суб'єкта навчальної діяльності як цілісного, системного інституту освіти, що розвивається, із виокремленням значущості всіх рівнів, типів освіти, включаючи як сімейну, так і початкову, середню та вищу професійну освіту, зокрема й додаткову; розроблення проектів реформування професійної освіти, починаючи не з вищої професійної освіти, а з сімейної та дошкільної; урахування багатофункціональності, багатоаспектності, багатопрофільності професійної освіти, надаючи пріоритет соціальному партнерству на всіх рівнях, починаючи з ресурсно-економічного та завершуючи соціально-психологічним і соціально-педагогічним; розроблення критеріїв успішного функціонування системи суб'єктної професійної освіти, серед яких домінуючими слід вважати критерії соціальної ефективності, особистісного розвитку, професійної компетентності, що забезпечують професійне становлення суб'єкта; залучення до прийняття рішень щодо реформування професійної освіти всіх соціальних інститутів виховання [4].

Отже, упровадження компетентнісного підходу в практику вищих навчальних закладів буде успішним за умов здійснення таких заходів: визначення цілей навчання відповідно до вимог сучасності щодо підготовки конкурентоспроможних фахівців; оптимізації змісту освіти; інтеграції методів і форм навчання, розроблення інструментарію моніторингу якості компетентнісно орієнтованого освітнього процесу. Зважаючи на зазначене, критерієм якості підготовки випускників вищих навчальних закладів є професійна компетентність.

Результатом освітнього процесу, організованого на ґрунті компетентнісного підходу, є набуття студентами системи компетентностей – ключових, загальнопредметних і спеціальнопредметних. Ураховуючи вищевикладене та підтримуючи думку науковців (О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.), визначаємо, що модернізація підходів до визначення цілей навчально-виховного процесу має здійснюватися на всіх рівнях цілепокладання і спрямовуватися на визначення: стратегічних цілей щодо формування в студентів ключових компетентностей; тактичних цілей щодо формування в студентів загальнопредметних компетентностей; оперативних цілей щодо формування спеціальнопредметних компетентностей [6].

Одним з ефективних шляхів приведення змісту освіти до сучасних вимог є збільшення в навчальних планах дисциплін за вибором як для вищих навчальних закладів, так і для студентів, спрямованих на формування в студентів ключових компетентностей, а також оновлення навчальних програм та відповідно робочих

програм дисциплін нормативних (соціально-гуманітарної; фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної; професійної та практичної підготовки) та вибіркових (самостійного вибору навчального закладу і вільного вибору студента) з метою досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей компетентісно орієнтованого навчання. Водночас доцільно вдосконалити практичну підготовку під час навчальних і виробничих практик на засадах оптимального використання матеріалу навчальних дисциплін.

Слід наголосити, що ефективність визначених шляхів реалізації компетентісного підходу у процесі професійної підготовки посилить розроблення та вдосконалення освітніх технологій, ефективне використання інноваційних методів і форм навчання, адже це сприятиме формуванню в студентів ключових, загальнопредметних і спеціальнопредметних компетентностей. Відповідно навчально-пізнавальну діяльність студентів слід організовувати під час діяльності шкіл-семінірів, проблемних груп, творчих чи науково-дослідницьких колективів тощо, використовуючи наукові проекти, дослідницькі, творчі завдання, навчальні дослідження, презентації, складання есе, портфоліо тощо та різні види практики (навчальні, виробничі, соціальні).

Таким чином, спираючись на результати дослідження встановлено, що реалізація компетентісного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців визначається спрямуванням освіти на розвиток системи компетентностей у студентів, що дозволить їм бути конкурентоспроможними на сучасному ринку праці. Формування системи компетентностей забезпечується під час засвоєння знань та набуття умінь і навичок за фахом з усіх дисциплін та у процесі проходження практик. Тільки такий системний та компетентісно орієнтований підхід до професійної підготовки дозволить здійснити реформування вищої школи в контексті євроінтеграції.

Подальше дослідження означеної проблеми може бути спрямоване на вивчення умов формування ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей у майбутніх менеджерів освіти.

Література:

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Лучшие страницы педагогической прессы. Журнал-дайджест. – 2004. – № 2. – С. 3-10.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Вихорева О. А. Исследовательская деятельность старшеклассников в условиях дополнительного образования : монография / О. А. Вихорева. – Челябинск : Изд. центр Уральской академии, 2008. – 188 с.
4. Жогло Л. Я. Компетентностный подход как основа становления субъектности будущего педагога / Л. Я. Жогло // Педагогические основы становления субъектности в образовательном пространстве: проблема, поиск, решение : сборник научных трудов участников Международной научно-практической конференции / под ред. Р. К. Серёжниковой. – Биробиджан, 2013. – С. 102-106.
5. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 240 с.
6. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004 – 112 с.
7. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.
8. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения : метод. пособие / М. А. Чошанов. – М. : Народное образование, 1996. – 160 с.

Королёва И. И.

**РЕАЛИЗАЦИЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА
В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ**

В статье обосновано, что компетентностный подход создает возможность решения проблем профессиональной подготовки, способствует выявлению личностно-деятельностного характера в образовании с сохранением её традиционной фундаментальности и универсальности. Раскрыто его специфику, которая проявляется в направленности образовательного процесса на формирование и развитие ключевых (базовых) и предметных компетентностей личности. Определено, что внедрение такого подхода в практику высшей школы будет успешным, если: определены цели обучения в соответствии с требованиями современности; выполняется оптимизация содержания образования, разработан инструментарий мониторинга качества компетентностно ориентированного образования.

Ключевые слова: компетентностный подход, профессиональная подготовка, компетентность, компетенции.

Koroleva I.I.

**REALIZATION OF COMPETENCY APPROACH IN THE PROCESS
OF PROFESSIONAL TRAINING OF MANAGERS OF EDUCATION**

The article examines ways of implementing of competency-based approach in training of educational managers. It reveals that competency approach provides possibility of solving of professional problems, contributes to transfer from subject-centered educational system to personality-oriented one and at the same time it preserves its traditional solidity and versatility. The article opens its identity, namely in the direction of educational process on forming, formation and development of basic competences, skills and habits of individuality. According to the analysis of scientific papers of scientists it is marked that mentioned competency approach identified the most important requirements for modern specialist of education, including manager of educational sector, in particular, to solve professional problems. He (she) should be able to acquire knowledge in independent way and to use them in different situations; to improve skills of self accordance with the requirements of training in terms of European integration processes; a person should be able to work in collective; be quick, active, mobile, know new technologies and implement reflection on his (her) effectiveness and feasibility of application. It is important to have ability and desire to research, to work hard. Inculcation of competency approach to educational practice will be successful if we will update training purposes, if we will do everything for modernization of educational content, modification of educational methods and forms, development of tools and further perfection of educational process.

Keywords: competency approach, professional training, competency, competences.

УДК 378

Одайник С. Ф.*

**СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ
КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

У статті обґрунтовано необхідність формування в керівників навчальних закладів обізнаності з сучасними технологіями навчання, виховання та управління; доведено, що підготовка керівників до сучасного управління школою за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій є дієвим складником ефективного освітнього менеджменту; визначено основні характеристики керівника навчального закладу, необхідні йому для здійснення інновацій управлінської діяльності; окреслено, що формування хмаро-орієнтованого освітнього середовища позитивно впливає на організацію навчально-виховного процесу в навчальному закладі та створює оптимальні умови для підвищення мотивації учнів до їх навчально-дослідницької діяльності; показано важливість проведення моніторингових

© Одайник С. Ф.